

Вербалізація концепту земля у поетичній мові Ліни Костенко

О.І. Крупко*

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

*Corresponding author. E-mail: ymkрупко@gmail.com

Paper received 30.05.15; Accepted for publication 19.06.15.

Анотація. Зроблена спроба дослідити сутність концепту землі, який є одним із ключових у творчості Ліни Костенко. Визначено особливості вираження та смислову значущість цього концепту в її поетичній мові.

Ключові слова: *концепт, концептуальний аналіз, концепт земля, мініконцепти ліс, поле, сад, степ.*

XXI століття відзначається стрімкою зміною наукової парадигми. Так, у галузі лінгвістичних досліджень з'являється принципово новий, антропоцентричний підхід, за яким мова визначається як один із головних пізнавальних інструментів людського інтелекту. У процесі пізнання людина оперує особливими лінгвокогнітивними одиницями – концептами, які виникають завдяки її здатності виокремлювати із загального фону інформації про світ стійкі, типові ознаки явищ і відповідно упорядковувати, систематизувати їх. Хоча теорія концептуальної лінгвістики має значні напрацювання, про що свідчать праці Ю. Степанова, О. Кубрякової, А. Вежбицької, Т. Радзівської, В. Жайворонка, І. Голубовської, Н. Слухай, вивчення концепту як елемента етнопоетичних картин світу все ще залишається **актуальним**. Саме тому, на наш погляд, на окрему увагу заслуговує дослідження поетичних картин світу тих митців слова, твори яких репрезентують особливості як етнічного, так і авторського світобачення.

Мета статті – комплексне вивчення концепту *земля* в українській мовній свідомості на матеріалі поетичної творчості Ліни Костенко, що передбачає систематизацію теоретичних підходів до дослідження національних та етнічних компонентів названого концепту, а також з'ясування лінгвістичних особливостей його функціонування у поетичній мові Ліни Костенко.

Предметом аналізу стали смислові домінанти концепту *земля*, репрезентовані у творчості Ліни Костенко. Основний **метод дослідження** – концептуальний аналіз, що полягає у виявленні ознак концепту та його інтерпретацій.

Теоретичне значення зумовлене тим, що здійснене дослідження дозволяє глибше зрозуміти специфіку низки фрагментів загальної концептосфери мови Ліни Костенко.

Концепт *земля* – один із найголовніших складників поетичної картини світу Ліни Костенко. В основі концептосфери авторки лежить базова лексема *земля* та її похідні, що утворюють словотвірне гніздо. Вона означає все суще на землі одночасно, це місце існування людини, основа її життєдіяльності.

Широкий спектр образних інтерпретацій Ліни Костенко визначається насамперед семантикою лексем *земля*. Як засвідчує Словник української мови лексико-семантичні варіанти, що формують значення лексеми *земля* такі: 1) третя від сонця велика планета; 2) місце життя і діяльності людей; 3) верхній шар земної кори; 4) речовина темно-бурого кольору, що входить до складу земної кори; 5) ґрунт, який обробляється і використовується для вирощування рослин; 6) країна, край, держава, Батьківщина [1, с. 557].

Вираженням етнонаціональної сутності мовної картини світу Ліни Костенко та її поезії є вислів: *Мені дорога лиш земля, з якої я расту* [МЧ, с. 87]. Наведена поетична теза ілюструє один із основних етномаркованих змістів, послідовно втілюваний у мовотворчості авторки: *земля* – життєдайна сила, основа національного й особистісного буття [3, с. 6]. *Коріння наше болить у нашій землі. Я вийшла із цього саду* [МЧ, с. 67].

У традиційній системі цінностей нашого народу земля посідає особливе місце, де важливу роль відіграє поняття *рідна*, що асоціюється в носіїв української ментальності зі спадщиною предків, далеких прашурів. Ліна Костенко продовжує наслідувати у своїй творчості традиційні уявлення свого народу про землю. Це праотча земля, споконвічна козацька земля від діда-прадіда: *«Шматок землі... Мій предковичний, мій умитий росами, космічний, вічний, зоряний, барвінковий...»* [ТП, с. 211]; *Та ще ж яка, мій Господи багата! Лісами щедра, зерном золота, міцна зелом, скотиною рогата, народом добра, вірою свята* [Б, с. 121]; *Спасибі, земле, за твої щедроті!* [МЧ, с. 133]. Така персоніфікація землі є відгомном її обоження, усвідомлення її цінності. У наведеному прикладі прикметники, виражаючи предикативну (модально-часову) ознаку, мають подвійну природу: з одного боку вони вказують на ознаку, а з іншого, цю ж ознаку виносять на перший план, тобто ознака переходить у властивість, стан. Додатки «народом», «вірою», «зерном», «зелом», «лісами» розширюють асоціативні зв'язки лексеми *земля* не тільки в матеріальному, але й духовному аспектах. Тут лексема *земля* можна віднести до спільного асоціативного ряду з лексемою *рай*.

Етносемантичне розгортання образу *земля* відбувається і в концептуальному значенні «*Батьківщина*». В *дитинстві відкриваєш материк, котрий назветься потім – Батьківщина* [РГ, с. 240]; *Сонце, сонце! Не заходь, почекай хвилину! Я ще раз у твоєму промінні озирнусь на свою батьківщину* [МС, с. 65]. Тобто земля є частиною обжитого людиною простору, це один із складників самоусвідомлення нації, виокремлення її з-поміж інших. На це вказує вживання присвійних займенників *своїй*, зокрема в таких афоризмах: *Історії ж бо пишуть на столі. Ми ж пишем кров'ю на своїй землі. Ми пишем плугом, шаблею, мечем, піснями і невільницьким плачем* [МЧ, с.94]; *Ба, може, часом гетьману потрібно пройтися пішки по своїй землі?* [Б, с. 23]. Тут лексема *Батьківщина* і лексема *земля* мають спільну сему – приналежність людини до тієї частини простору, де вона народилася. Тобто людина пов'язує, співвідносить себе із землею, на якій живе, яка дана їй Богом.

Свою причетність до землі – Батьківщини, ставлення до неї, поетеса виражає займенниками *моя, наша*, атрибутами *рідна, обітована: Земля ж моя рідна! Немає на тобі притулку* [В, с. 237]; *Куди іти? Земля обітована – вона ж під нами, наша, ось вона!* [Б, с. 121]. Такими смисловими конструкціями авторка передає почуття, тобто вербалізує свою любов до рідного краю. Рідний край і авторське «Я» – складники одного цілого. *Всі люблять Польщу в гонорі і в славі. Всяк московіт Московію трубить. Лиш нам чомусь відмовлено у праві свою вітчизну над усе любити*[Б, с. 93].

Лексема *земля* і тотожна їй лексема *Батьківщина* уособлюють у творах авторки жіноче начало і в їх семантиці наявні архетипні та символічні нашарування прадавніх уявлень про землю (земля як мати). Саме життєдайна сила землі, яка зігриває, дає людині енергію, породила й традиційне порівняння її з матір'ю. Людина здавна сприймає землю такою, яка їй щось дає (годує), або в неї когось забирає. Опозиція *давати-брати* передбачає, з одного боку, асоціативний ряд певних дій (*родити-віддавати*), а з другого, – символізовану дію *забирати*, тобто *приймати в себе*. Як зауважує В. Жайворонко, із давніх-давен (ще з язичницьких часів), земля шанувалася та обожнювалася, як мати, що *родить (дає)* людям потрібне для життя і забирає до себе по смерті; в народній уяві виступає персоналіфікованою істотою...» [2, с. 243]. Вона наша мати, наша годувальниця, вона – свята. Через усвідомлення людиною її важливості для життя, її безцінної вартості у нашого народу існує багато настанов щодо турботливого поводження з нею, особливого догляду за нею.

Образ землі – один із лінгвальних макрообразів України в мовомисленні Л. Костенко часто набуває властивостей та ознак живої істоти, нерідко знедоленої. *Земле ж моя, нащо ти рожайста? А чом же ти, земле, не з каменю-трути? Що кожна прожра бажє тебе з'їсти і пощасливити кожен трутень* [Б, с. 14]; *Так наступили цій землі на груди...І мову нашу мають для зловтіх* [Б, с. 123]. Тут маємо приклади персоналізації, антропоморфізації землі. Нерідко земля у письменниці мислиться не лише як годувальниця, але й як носій милосердя, співчуття, на що вказує атрибут *ласкава*, зокрема у таких рядках: *Біда, коли земля така ласкава, коли така правічна й молода!* [В, с. 368]. У наївній картині світу *земля* сприймається як істота, якій властиві такі фізіологічні ознаки, як дихання, сон, пробудження. Передбачається, що вона має тіло, може бути плодючою або безплідною. Конкретизацію значення *земля-мати* у міфопоетичному напрямі *земля-годувальниця* (згадаймо, що тісний зв'язок із землею сучасні етнопсихологи й етнофілософи називають базовою ознакою національного світогляду й українського характеру) забезпечує предикацію родючості: *Тут землі щедри. Тут річок без ліку. Всілякі руди в надрах залягли*[В, с.428]; *Землі всецедрої плоди* [В, с. 454].

Не менш частотними є й уживання лексеми *земля* у значенні *грунт*: верхній родючий шар землі, який розорюють, боронують, засівають: *У землі копають – діло чисте*. [В, с. 118]. У цій ілюстрації етностетику образу підкреслює фразеологізоване словосполучення *чисте діло*, в якому знаходить вираження конотація чистоти, святості образу, обожнювання землі, показові для українського світогляду. «Такі метафори – осо-

бливо етноавантажений фрагмент мовосвіту авторки свідчать про вrostання її індивідуальної (й особистісної, й творчої) свідомості у народний побут, у життя свого народу» [3, с. 6], коли поетеса живе й мислить тими категоріями, що й її народ.

У такому значенні лексема *земля* у свідомості українця асоціюється з постійними характерологічними ознаками *добра, плодюча, родюча, багата* (на означення землі, що добре родить). Ознака *родюча* асоціюється також із такими властивими для землі ознаками як *сира, чорна*. З іншого боку, ознака *сира* через аналогію «*земля-могила*» набуває сакрального значення. Тобто в ідіостилі Ліни Костенко відбита й характерна для народнопоетичної системи традиція зараховувати номінацію *земля* до семантичного поля *смерть* [3, с. 7], тобто земля як останній прилисток людини. При цьому авторка активно використовує розмовні вислови: *лягти в землю, піти в землю*, зокрема і в такому афоризмі: *Погасли кострища стоянок. У землю пішли племена* [В, с. 349].

У поетичній мові Ліни Костенко відбиті й інші варіанти значення лексеми *земля*, зафіксовані у лексикографічних працях. Одним із таких лінгвостилістичних варіантів є тлумачення *землі* як поверхні літосфери. Тобто релевантною для слова *земля* є сема «рівна поверхня». На нашу думку, саме в народнопісенній традиції варто шукати витoki візуальних метафор Ліни Костенко, у яких оспівано красу землі: *Світає, господи, світає...// Земля у росах, як в парчі*. [МЧ, с. 74]. *Україна! То край такої дивної краси* [МЧ, с. 99]; *Ти у мене красуна, земле моя нещаслива* [ВТ, с. 14].

Ще одним зі складників концепту земля є лексема *степ*. Міфологема *степу* як фундаментального, глибоко енергетичного елемента етнонаціональної моделі українського макрокосму в націоцентричній парадигмі, запропонованій автором, окреслює етнічну територію українців. На думку І. Ткаченко, ця етнолексема є однією з осмислених символіко-національних констант її поетичного світу, де «степ» і «українськість» є взаємозамінними, аж до тотожності, поняттями [4, с. 97]. Через призму степу авторка генерує поетично-образне бачення менталітету українців, який означений концептом свободи, незламності духу, концептом родинного вогнища. Саме в степах України виборювали українці право бути вільними. Інтегруюча сила землі та її регіонального втілення – *степу* – настільки всевладна, що на ній вже віками замикається історія українського народу. А ще *степ* – це втілення *землі*, а для українців ґрунт є значимим універсумом, тяжіння до якого «з бігом часу виявило більшу тривкість і надійність, ніж усі разом взяті суспільні уклади і в українському народі проявилось з найбільш вражаючою силою врослості в цю степову територію та упродовж віків формувало його етнонаціональний характер, тобто те, що, існуючи в статусі незнищального, стоїть вже над часом» [5, с. 129]. У менталітеті українського народу мініконцепт *степу* як психоментальний й етнокультурний елемент мовної картини світу є дуже важливим ще й тому, що лексема *степ* для українців відбиває явище, пов'язане з територіальним ареалом, що охоплює значну частину української землі (степова зона займає сорок відсотків усієї площі країни). *О скільки нам, боже, ти степу одміряв!* [В, с. 70]. І це не могло не вплинути на украї-

нців, не відбитися в мові. Зокрема у Ліни Костенко знаходимо: *Степи, степи, стерня та роси, Веселка в літа на брові* [В, с. 95]; *Люблю твоїй степ і подих твого степу. Міраж кринички, і міраж осель. Поклавиши крила на велику спеку, стоїть над степом сірий журавель* [ТП, с. 37].

Лексема *степ* (як *грунт*) у свідомості українця теж асоціюється з постійними характерологічними ознаками *плодюча, родюча, багата*, тобто семантика окреслена уявленнями про життєдайність цієї землі: *Там що не впало – проросло* [В, с. 188]; *Там, за порогами, в степах, де землі щедрі і розлогі, сидять лелеки на стовпах і ріллі дихають вологі* [В, с. 188]. *Степ половецький половець, трава аж срібна від роси* [В, с. 94]. Яскрава забарвленість, передана епітетом *срібна*, є вказівною на співвіднесеність із поняттями «краси» та «благополуччя», а семантика цього прикметника уточнює відтінок білого, виступає символом, об'єктиватором ідеї плодючості та сили.

Лексема *поле* теж належить до семантичного ядра ряду. Як лексемі *степ* так і лексемі *поле* – обом словам цієї синонімічної групи – властива архісема *великий простір, рівнина*. Ці ознаки є інтегральними для всього синонімічного ряду. І поле, і степ у творах авторки символізують землю, яка годує народ, без чого не може прожити жоден: *Я виростала у полях, де сонця схід – неначе спалах (символ простору), де потривожена земля опівдні м'яко парувала* [ПЗ, с. 3]; *Уже дощем надихалась рілля. І скрізь трава, травиченька, травичка! І сонце сипле квіти як з бриля* [МЧ, с. 105]. Створюючи такі об'єкти українського світу вона наділяє їх кольористичними ознаками, що є однією з найочевидніших характеристик. Значну групу лексичних одиниць у мовній картині світу Ліни Костенко складають кольори *золотий* з надзвичайно важливою аксіологічною характеристикою як символ найдосконалішого, найбагатшого: *Коли серпень в росах іскриться, я тону в степовому теплі, і здається мені пшениця золотим промінням землі* [ПЗ, с. 3]; *Колосисті поля в золотому безсонні. Колосисті поля в колисанках вітрів...* [МС, с. 41].

Змалювати красу землі навколишнього світу Ліни Костенко допомагає рослинна символіка, яка функціонує у мовотворчості поетеси та передається лексемами *ліс, сад*. У надзвичайно проникливо-світлій гамі осмислює поетеса особливості та мудрість природи рідного краю, яка живить людину енергією, формує її українське ество, є для неї джерелом натхнення: *Буває, часом сліпну від краси, Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, оці степи, це небо, ці ліси, усе так гарно, чисто, незрадливо. Усе як є – дорога, явори, усе моє – все зветься Україна, Така краса, висока і нетлінна, що хоч спинись і з Богом говори* [Н, с. 63]. У неї природа завжди оживлена, може виконувати ту ж роботу, яку виконує людина: *Калина міряє коралі* [СНС, с. 32]; *Поклала вишня ліктик на тину* [В, с. 397]; *Сосновий ліс перебирає струни над берегами вічної ріки* [В, с. 108]; *Самі на себе дивляться ліси, розгублені од власної краси. Немов прийшов незримий Левітан, то там торкнув їх пензликом, то там* [В, с. 322]. Лексеми *калина, вишня, сосна, дуб* є національними фітосимволами, невід'ємною частиною мовної картини світу Л. Костенко. Пропущені крізь внутрішній емо-

ційний світ автора, ці поняття означаються оригінальними епітетами, входять у метафоричні образи, формують образні афористичні вислови. Саме вони є особливими засобами емоційно-експресивного вираження поетичного тексту. Мистецтво майстрині слова саме й полягає в тому, що не зупиняючись детально на зображенні природи, за допомогою мінімальних пейзажних елементів тонко, філігранно витворювати в уяві читача незабутні мальовничі картини.

Зокрема лексема *ліс* – один із вербалізаторів концепту земля, одна з головних дійових осіб її пейзажної лірики: *Я виростала у лісах, де сосни рожевіли станом, де важко падала роса на голубі лісні поляни* [ПЗ, с. 5]. *Ліс стоїть у зливі – як в соборі* [В, с. 69]; *Дубів золоті герби горять під кронами сосен* [В, с. 124]; *Ліси правічні – госпіталь душі* [В, с. 411]. У глибокій асоціативності слова, у його звучанні віднаходить поетеса дивний світ гармонії: *У лісі ліс виходить з-за куліс. Стоять ансамблі сосен і беріз. І над медовим подихом галлявин сміється сонце успіхом білявим* [Н, с. 91]. Змалюючи такі пейзажі авторка звертається до прийому персоніфікації, наділяючи дерева рисами людини, і навіть іменами: *Дубовий Нестор дивиться крізь пальці На білі вальси радісних беріз* [В, с. 51]; *Правічну думу думають ліси, вгрюзають в мох столітні дідухани* [В, с. 328]. *Сосновий ліс перебирає струни. Рокоче тиша на глухих басах. Бринять берези. І блукають луни, людьми забуті звечора в лісах* [В, с. 108]. Твір сповнений динаміки руху, яку передають дієслова *перебирає, рокоче, бринять*. *Готичні смереки над банями буків, гаркаві громи над країною крон* [В, с. 62]. «Голос» грому передає накопиченням звуків, зокрема сонорного щільного дрижачого [р], сонорного зімкнено-прохідного [м], шумного зімкнено-проривного [к], а також домінуючого шумного щільного [г].

Ліс у поетеси є храмом природи: *Тут кожен сам собі пан, живе по своєму закону. І сонце – найвищий Коран. І крона – найкраща корона* [В, с. 124]. Результати дослідження свідчать також про використання в ідіостилі Ліни Костенко інверсії: *Бори стоять такі соснові!* [В, с. 123]; *Біліють хмари беріз* [В, с. 124]. Створюючи такі пейзажні об'єкти, авторка щедро наділяє їх кольористичними ознаками: *Стоїть берізонька, як в іскрах золотих»* [В, с. 322]; *Рожеві сосни... Арфа вечорова...* [В, с. 335].

Мовно-виражальні можливості художніх творів авторки значно розширюють кольороназви, які є невід'ємним компонентом стильової манери поетеси. Кольоропозначення в системі її мови є одним із найструктурованіших фрагментів лексичного складу мови, створюючи певну ієрархічну систему з особливим статусом кожного його компонента, викликаючи певні асоціації. Саме колір у неї як найбільш яскрава й наочна ознака, що характеризує об'єкт номінації.

Свою поетичну реальність Ліна Костенко часто переносить у сад, ще один із складників концепту земля, метафоричний архетип якого також позначений національним колоритом: *Я виростала у садах, де груші достигали теплі»* [ПР, с. 5]; *Стоять садів квітучі повені* [РГ, с. 254]; *Достигають яблука ранети. Рання осінь листя золотить* [Н, с. 107]; *Осінній сад ще яблужка глядить. Листочок-два гоїдає на гілляках* [В, с. 340]. Продовжуючи кращі зразки пейзажної лірики,

поетеса звертається до поетично-образних багатств української мови, дуже тонко відчуваючи її ритмомелодію: *Чманіє сад од квітучої рясності* [РГ, с. 262]; *Сади стояли в білому наливі* [РГ, с. 158]. Тут білий колір пов'язаний з позитивними емоціями, креативними діями, адже «у дохристиянських віруваннях Білобог – головний бог білого дня, щастя, плодючості, добра, багатства» [Н, с. 40]. *Нечутно ходить вітер по землі, цілує ніжним яблуням долоні* [РГ, с. 55]; *Сади прекрасні, роси – як вино* [В, с. 323]. У Ліни Костенко сад найчастіше ототожнюється з людиною, з її почуттями.

Художня конкретність літнього, осіннього, зимового саду втілена в містких поетичних формулах-афоризмах, а крізь суто ліричну тональність прозирають рядки, строфи узагальненого звучання: *У закутку душі хай буде трохи сад* [Н, с. 111]; *Сади, омиті музикою згадок* [В, с. 112]; *Тихий сад мого подиву* [РГ, с. 253]; *Сад нетанучих скульптур* [СНС, с. 168]; *Як сад під зливою, живу* [В, с. 329]; *Усе святе, усе неповториме, усе чекає невимовних слів...* [Н, с. 17].

Навколишні краєвиди рідного краю у поетеси – диво, у якому знаходиш красу, спокій для душі, маєш можливість відновити сили. Це простір буття, де часто відбувається її духовний діалог з матінкою-природою: *Вечірнє сонце, дякую за день. Вечірнє сонце, дякую за втому. За тих лісів просвітлений Едем і за волошку в житті золотому* [В, с. 9]; *Ліси мої, гаї мої священні! Преподьте нам навіки незнищенні!* [В, с. 76].

Творячи свої поетичні пейзажі, поетеса тонко естетизує колір. Колірна гама у неї психолізована, збагачена умовно-асоціативним змістом. Художня семантика кольору виявляється, як правило, в моменти злету ліричних емоцій: *Багряне сонце сутінню лісною у простір хмар показує кіно* [В, с. 51]. У такій проникливо-світлій гамі освітлює поетеса мудрість природи, нездоланну її жагу до постійного оновлення, до краси. Білий колір як чистота, невинність, духовність, пов'язаний із життям, творенням нового, прекрасного. Він символізує «усе видиме, осяяне небесним світлом» [6, с. 41], інколи може експлікувати протилежну оцінність, асоціюючись з печаллю, сумом: *Затінок, сутінок, день золотий. Плачуть і моляться білі троянди* [В, с. 15]; *Над присмерком смерек – усіх печалей білі епілоги* [В, с. 104].

Нерідко шматочок звичного українського краєвиду оживає в іншому кольорі, часто переливчастими тонами в інших словах-образах: *І золотаве звечоріння в*

зелених кучерях сосни [В, с. 45]; *І молодик над смужкою лісів поставить позолочений апостроф* [В, с. 328]. Ліна Костенко вміє по-особливому подати чарівність словесного образу, тільки їй, як творцеві, він відкривається: *І в чорних сльозах стояла. В солодких сльозах шовковиця, і чорні сльози шовковиці капали через тин* [В, с. 105].

До щемливо-ніжних українських пейзажів звертається Ліна Костенко і в творах для дітей: *Цей ліс живий. У нього добрі очі. Шумлять вітри у нього в голові. Старезні пні, кошлаті, поторочі Літопис тиші пишуть у траві* [В, с. 51]. Одухотворені назви природи і конкретні найменування предметів та явищ, пропущені крізь внутрішній емоційний світ автора, входять у метафоричні образи в поетичних афоризмах, означаються оригінальними епітетами: *Струшується сад, як парасолька, Мокрі ниви і порожній шлях. Ген корів розсипана квасолька Доганяє хмари у полях* [В, с. 92]. Поетична уява митця здатна поєднати в одній просторовій конструкції кілька понять: *поле і хмари, ниви, шлях*, конденсовано висловити відчуття руху й картинно-мальовниче сприйняття простору і тоді шматочок звичного українського краєвиду оживає в індивідуальних словах-образах. Череда в полі порівнюється з розсипаною квасолькою, що сприяє розвитку поетичного мислення маляти [7, с. 25]. Національна позиція поета афористично виражена яскравою формулою *Шматок землі, ти зветися Україною. Ти був до нас. Ти будеш після нас* [МЧ, с. 62].

Отже, смислові доміанти концепту *земля* у поетичній мові Ліни Костенко, за нашими спостереженнями, виформовують лексеми *земля, степ, поле, ліс, сад*, а їх емоційно-оцінні конотації свідчать про виняткову важливість цих реалій у поетичній картині світу митця. Українська земля як територія, Батьківщина стає для поетеси своєрідним мірилом, крізь призму якого вона сприймає та оцінює події, людей, своєрідно омовлюючи власне сприйняття навколишнього світу. Семантична динаміка та аксіологічна наснаженість номена *земля* у мові Л. Костенко засвідчує складність структури відповідного концепту, яка виявляється в різнотипних репрезентаціях, варіюванні змістових та експресивно-оцінних значень. Це підтверджують епітетні, метафоричні вживання слів, які увиразнюють текстову канву поезій, структуруючи аксіологічну парадигму номінації *земля* зі збереженням етносемантики та етноконотацій.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Словник української мови [Текст] : В 11 т. Т. 3 / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні ; [редкол.: І.К. Білодід (голова) та ін. ; уклад.: А.А. Бурячок, В.М. Білоноженко, А.П. Білоштан та ін. ; ред. тому: Г.М. Гнатюк, Т.К. Черторизька]. – К. : Наук. думка, 1972. – 744 с.
- [2] Знаки української етнокультури : словник-довідник / В.В. Жайворонок ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – Київ : Довіра, 2006. – 703 с.
- [3] Сютя Г. Етносемантика й етноестетика номінації *земля* / Г. Сютя // Слово Просвіти. – 25–31 березня 2010. – № 12 (545). – С. 6.
- [4] Ткаченко І. Образ степу в художньому світі Ліни Костенко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2007. – №6. – С. 96-104.
- [5] Василенко В. Наша доля прослалася степами / В. Василенко // Пам'ять століть. – 1998. – №6. – С. 125-138.
- [6] Нікульшина Т. Колористика ірреального: зіставний аспект дослідження (на матеріалах англійської та української мов) / Н. Нікульшина // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. – Випуск 45. – 2012. – С. 39-44.
- [7] Дзюбишина-Мельник Н. То не є розмовка побутова / Н. Дзюбишина-Мельник // Урок української. – 2010. – № 3. – С. 25-26.

Першоджерела: 1. Костенко Ліна. Проміння землі. – К.: Молодь, 1957. – 50 с. 2. Костенко Ліна. Вітрила. – К.: Радянський письменник», 1968. – 95 с. 3. Костенко Ліна. Сад нетанучих скульптур. – К.: Радянський письменник, 1987. – 203 с. 4. Костенко Л.В. Вибране / Л.В. Костенко. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с. 5. Костенко Л.В. Неповторність. – К.: Молодь, 1980. – 222 с. 6. Костенко Л.В. Річка Геракліта : вірші / Ліна Василівна Костенко ; Упоряд., передмова Оксана Пахльовська ; Худож. С. Якутович. – Київ : Либідь, 2011. – 288 с. 7. Костенко Л. Мадонна перехресть: поезія / Ліна Костенко. – К.: Либідь, 2011. – 112 с. 8. Костенко Л. В. Триста поезій [Текст] : вибране / Ліна Костенко ; [упоряд.: Оксана Пахльовська, Іван Малкович]. - Київ : А-БА-БА-ГА-Г-А-ЛА-МА-ГА, 2014. – 415 с.

Умовні позначення: афористичні вислови – АВ; Проміння землі – ПЗ; Вітрила – ВТ; Вибране – В; Неповторність – Н; Сад нетанучих скульптур – СНС; Річка Геракліта – РГ; Мадонна перехресть – МП; Триста поезій – ТП.

REFERENCES

- [1] Dictionary of Ukrainian language [Text]: In 11 v. T. 3 / USSR, Linguistics In-t. n.a. A.A. Potebnya; [redkol.: I.K. Bilodid (Chairman) and others; compilers: A.A. Buryachok, V.M. Bilonozhenko, A.P. Biloshtan and others; Ed.: H.M. Hnatyuk, T.K. Chertoryzka]. – K.: Naukova dumka, 1972. – 744 p.
- [2] Signs Ukrainian ethnic culture: Dictionary Directory / V.V. Zhayvoronok; NAS of Ukraine, Institute of Linguistics n.a. A.A. Potebnya. – Kyiv: Trust, 2006. – 703 p.
- [3] Syuta, H. Etnosemantyka and land etnoestetyka category / H. Syuta // Word of Enlightenment. – 25-31 March 2010. – № 12 (545). – P. 6.
- [4] Tkachenko, I. The image of the desert in the art world Kostenko // Ukrainian language and literature in secondary schools, gymnasiums, lyceums and colleges. – 2007. – №6. – P. 96-104.
- [5] Vasylenko, V. Our destiny proslalasya steppes / V. Vasylenko // Memory of centuries. – 1998. – №6. – P. 125-138.
- [6] Nikulshyna, T. Colouristics unreal, comparable aspect of the study (based on English and Ukrainian) / N. Nikulshyna // Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University. Foreign philology. – Issue 45. – 2012. – P. 39-44.
- [7] Dzyubshyna-Melnyk, N. It is not a household chat / N. Dzyubshyna-Melnyk // Lesson Ukrainian. – 2010. – № 3. – P. 25-26.

Verbalisation of the concept EARTH/LAND/GROUND/SOIL/MOTHERLAND in Lina Kostenko's poetic language

O.I. Krupko

Abstract. The article analyses the essence of the concept EARTH which is one of the key ones in the creative work of L. Kostenko. It defines the specific features of expression and sense meaningfulness value of this concept in the poetic language and it also outlines esthetic means of the language image.

Keywords: *concept, concept analysis, concept earth, miniconcepts of forest, field, garden, steppe*